

رویکردی ساختاری به استاندارد توصیف و دسترسی به منابع با تأکید بر دو مدل مبنای آن الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی و الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های مستند

فرشته دیده‌گاه^۱

محمدامین عرفان‌منش^۲

چکیده

آر.دی.ای. (استاندارد توصیف و دسترسی به منبع) طرحی جدید است که به منظور توصیف و دسترسی به منابع در محیط دیجیتالی طراحی شده است. این استاندارد نوین که به عنوان جانشین قواعد فهرست‌نویسی انگلومریکن پا به عرصه نهاده، درصدد است تا چالش‌های عصر جدید اطلاعات را مخاطب قرار داده و قواعدی نو جهت توصیف و دسترسی به رسانه‌های جدید و منابع موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی ارائه کند. گرایش روزافزون کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در به‌کارگیری منابع دیجیتال، ضرورت آشنایی آنها را با قواعدی جدید مانند آر.دی.ای. به وجود آورده است. در پژوهش حاضر ضمن ارائه مقدمه‌ای مختصر در مورد این استاندارد و ضرورت ایجاد و اهداف آن، به تفصیل به بررسی ساختار این الگو و دو الگوی مبنای آن - الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی و الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های مستند - پرداخته شده است. همچنین مهم‌ترین تفاوت‌های آر.دی.ای. و قواعد فهرست‌نویسی انگلومریکن نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها

استاندارد توصیف و دسترسی به منابع، قواعد فهرست‌نویسی انگلومریکن، الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی، الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های مستند، کمیته هماهنگی مشترک.

مقدمه

دسترسی سریع‌تر و دقیق‌تر به مواد موجود را میسر سازند. تهیه فهرست و سیاهه‌ای از مواد موجود در کتابخانه‌ها، از دوران باستان

کتابداران همواره درصدد یافتن راهی جهت نظم دادن به مجموعه‌ها بوده‌اند تا از این طریق،

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری fdidgah@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه مالایا، مالزی Amin.erfanmanesh@gmail.com

تا به امروز، همواره یکی از فعالیت‌های اصلی در حوزه کتابداری محسوب می‌شود. از این‌رو، اکثر پیشگامان و صاحب‌نظران در حوزه فهرستنویسی همواره درصدد ارائه مجموعه قواعدی جهت فهرستنویسی منابع کتابخانه‌ای بوده‌اند (۱: ۱۲۹). در حال حاضر، قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن^۳، مهم‌ترین و فراگیرترین قواعد فهرستنویسی در سطح جهان است که حدود چهل سال از ایجاد آن می‌گذرد. این قواعد از تلاش‌ها و عقاید پیشگامانی چون سرآنتونی پانیستی^۴، چارلز امی کاتر^۵، و سیمور لوبتسکی^۶ نشأت گرفته و همواره از حمایت و پشتیبانی فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسات کتابداری (ایفلا)^۷ برخوردار بوده است (۲: ۲). قواعد فهرستنویسی و جنبه‌های مختلف تهیه فهرست و دسترسی به منابع همواره در گذر تاریخ دستخوش تغییر و تحولاتی بوده است. همزمان با ظهور فناوری‌های نوین دیجیتالی و رشد منابع الکترونیکی و پیوسته در عصر حاضر، محیط کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نیز به شدت دچار تغییر و دگرگونی شده است. این محیط جدید، نیاز به توسعه قواعدی نوین جهت فهرستنویسی منابع پیوسته و الکترونیکی و معرفی و ارائه استاندارد نو برای دسترس‌پذیری و توصیف محتوای این منابع ضروری کرده است. به منظور غلبه بر مشکلاتی از این قبیل، کمیته

مشترک بازننگری در قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن^۸ استاندارد جدید با نام آر.دی. ای. یا استاندارد توصیف و دسترسی به منابع^۹ را برای توصیف و دسترسی به منابع دیجیتال طراحی کرده است. مبنای طراحی این استاندارد قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن است که قابلیت استفاده در انواع کتابخانه‌ها، آرشیوها، موزه‌ها، مراکز اطلاع‌رسانی، و سایر سازمان‌های مدیریت دانش را دارد (۱۲: ۳). چاپمن^{۱۰} (۲۰۰۶) معتقد است آر.دی. ای. مجموعه‌ای از قوانین و رویکردهایی است که به منظور ایجاد هماهنگی با فناوری‌های جدید پایگاه‌های اطلاعاتی و توصیف و دسترسی به انواع منابع و رسانه‌ها طراحی شده است. این مقاله بر آن است تا به تفصیل دامنه و ساختار آر.دی. ای. را در رابطه با دو الگوی مبنای آن، اف. آر. بی. آر. و اف. آر. ای. دی. مورد بررسی قرار دهد و در بحثی کوتاه رابطه آر.دی. ای. و قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن و تفاوت‌های آنها را متذکر شود (۱۰).

ضرورت ایجاد آر.دی. ای.

قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن به‌عنوان مهم‌ترین قواعد بین‌المللی فهرستنویسی در سطح جهان محسوب می‌شود. با وجود این، در سال‌های اخیر ورود فناوری‌های جدید به کتابخانه‌ها و تغییر فهرست‌های کتابخانه‌ای از فهرست‌های برگه‌ای به فهرست‌های ماشینی

3. Anglo-American Cataloging Rules (AACR)

4. Sir Anthony Panizzi

5. Charles Ami Cutter

6. Seymour Lubetzky

7. International Federation of Library Associations and

Institutions (IFLA)

8. Joint Steering Committee (JSC) for Revision of AACR

9. Resource Description and Access (RDA)

10. Chapman

و پس از آن رواج فهرست‌های عمومی پیوسته^{۱۱}، نیاز به تغییر در قواعد انگلوماریکن را اجتناب‌ناپذیر کرده است (۱۱: ۴). به منظور همگام ساختن این قواعد با تغییر و تحولات موجود، انجمن‌های کتابداری و کتابخانه‌های ملی چهار کشور آمریکا، انگلستان، کانادا، و استرالیا - که به نحوی متولی قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن محسوب می‌شوند - سرمایه‌گذاری زیادی برای اصلاح، تکامل، و همخوان کردن آن با نیازهای جدید انجام می‌دهند. کمیته مشترک بازننگری در قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن که از سوی چهار کشور فوق اداره می‌شود و مسئولیت بازننگری در قواعد و انجام مطالعات و برگزاری همایش‌های مربوط را برعهده دارد (۵: ۷۳).

پیرو این اهداف در سال ۱۹۹۷، کمیته مشترک بازننگری در قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن، کنفرانس بین‌المللی اصول و پیشرفت‌های آتی قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن را در تورنتو^{۱۲} برگزار کرد (۱۰: ۱). در این کنفرانس متخصصانی از چندین کشور از جمله آمریکا، استرالیا، انگلستان، کانادا، و ایران حضور داشتند که قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن را مورد بررسی قرار داده و بر انتشار منبعی جدید، براساس تغییرات نوین، تأکید کردند. از نتایج این کنفرانس، طرحی راهبردی بود که در سال ۲۰۰۲ براساس توانایی‌های موجود در ویرایش دوم قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن

تهیه شد. این طرح بازننگری‌های وسیعی را در ویرایش دوم قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن به وجود آورد و تا حدود سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۰۴ ادامه یافت (۲۰: ۳).

در سال ۲۰۰۴، تام دلسی^{۱۳}، که شهرتش به خاطر ویراستاری الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی (اف. آر. بی. آر.)^{۱۴} بود، به عنوان ویراستار کار خود را در اثر جدیدی که با نام ویرایش سوم قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن معرفی شد، آغاز کرد و بازننگری‌هایی بر روی ویرایش دوم این قواعد انجام داد (۲۰: ۳). در سال ۲۰۰۵، دو کمیته بین‌المللی مسئول توسعه قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن، شامل کمیته مشترک بازننگری در قواعد انگلوماریکن و کمیته اصول قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن^{۱۵}، طی جلسه‌ای به این نتیجه دست یافتند که نمی‌توان تنها به ایجاد ویرایش سوم قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن اکتفا کرد و تغییری چشمگیر در این قواعد الزامی است. در این جلسه، ویرایش دوم قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن از لحاظ پیچیدگی زیاد، وابستگی شدید آن به فهرست‌های برگه‌ای، و عدم قابلیت کاربرد آن برای منابع دیجیتال به شدت مورد انتقاد قرار گرفت. سرانجام با توجه به تمام این چالش‌ها، دو کمیته مذکور در مورد عنوان جدیدی برای ویرایش سوم قواعد فهرستنویسی انگلوماریکن با نام آر.دی.ای: استاندارد توصیف و دسترسی به منابع به توافق رسیدند

11. Online Public Access Catalog (OPAC)

12. The International Conference on the Principles & Future Development of AACR in Toronto

13. Delsey

14. Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR)

15. Committee of Principals for AACR (CoP)

(۹: ۱). مسئولیت گسترش استاندارد جدید برعهده کمیته هماهنگی مشترک برای توسعه آر.دی.ای.^{۱۶} نهاد شد. این کمیته متشکل از نمایندگان از ۶ انجمن اصلی فهرستنویسی انگلومریکن شامل انجمن کتابداران آمریکا^{۱۷}، کمیته فهرستنویسی استرالیا^{۱۸}، کتابخانه بریتانیا^{۱۹}، کمیته فهرستنویسی کانادا^{۲۰}، مؤسسه خبرگان کتابداری و اطلاع‌رسانی^{۲۱}، و کتابخانه کنگره آمریکا^{۲۲} است. در واقع دلیل به وجود آمدن آر.دی.ای. مسائل و مشکلاتی بود که در ویرایش دوم قواعد فهرستنویسی انگلومریکن وجود داشت و سعی بر این بود که در استاندارد جدید این مسائل برطرف گردد. بسیاری از فهرستنویسان پس از مطالعه پیش‌نویس‌های آر.دی.ای. دیدگاه مثبتی نسبت به آن داشتند. اغلب کارشناسان ویژگی ساده‌سازی و بین‌المللی بودن این استاندارد را مورد تحسین قرار داده اند (۱۰: ۴). کمیته هماهنگی مشترک قصد دارد تا آر.دی.ای. را در اوایل سال ۲۰۰۹ عرضه کند و کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی می‌توانند نسبت به خرید آن به صورت پیوسته یا چاپی اقدام کنند (۱۸).

اهداف راهبردی آر.دی.ای.

کمیته هماهنگی مشترک، برخی اهداف آر.دی.ای. را اینگونه بیان می‌کند:

۱. فراهم آوردن چارچوبی یکدست، انعطاف‌پذیر، و قابل گسترش برای توصیف محتوایی و فنی تمامی منابع با هر نوع محتوا؛

۲. تطبیق قواعد با اصول، الگوها، و استانداردهای بین‌المللی و ترویج کاربرد جهانی این قواعد؛

۳. سهولت و کارایی استفاده هم به عنوان یک ابزار کار و هم جهت مقاصد آموزشی؛

۴. قابلیت کاربرد این استاندارد به عنوان یک ابزار پیوسته^{۲۳} (اگرچه ویرایش چاپی آن نیز منتشر می‌شود)؛

۵. قابلیت استفاده در مجامع با زبان‌های متفاوت؛

۶. ایجاد رقابت با استانداردهای مشابه؛ و

۷. قابلیت کاربرد قواعد فراتر از چارچوب کتابخانه‌ها و مناسب با نیازهای مختلف.

این اهداف، در بلند مدت تحقق می‌یابند و کمیته هماهنگی مشترک قصد دارد تا سال ۲۰۰۹ به این اهداف دست یابد (۱۵: ۲ و ۳).

اف.آر.بی.آر. و اف.آر.ای.دی: مبنایی برای آر.دی.ای.

استاندارد نوین آر.دی.ای. بر مبنای دو الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی و ملزومات کارکردی داده‌های مستند^{۲۴} شکل گرفته است و موجودیت‌های^{۲۵} مورد

16. Joint steering committee for development of RDA

17. American Library Association (ALA)

18. Australian Committee on Cataloguing (ACOC)

19. British Library

20. Canadian Committee on Cataloguing (CCC)

21. The Chartered Institute of Library and Information

Professionals (CILIP)

22. Library of Congress

23. Online

24. Functional Requirements for Authority Data (FRAD)

25. Entities

توجه این دو الگو مبنای تهیه این قواعد است. در واقع، آر.دی.ای. مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها را در زمینه تنظیم ویژگی‌ها و روابط میان موجودیت‌هایی فراهم می‌آورد که از وظایف کاربران اف.آر.بی.آر. (شامل بازیابی^{۲۶}، شناسایی^{۲۷}، انتخاب^{۲۸}، و دستیابی^{۲۹}) و وظایف کاربران اف.آر.ای.دی. (شامل بازیابی، شناسایی، روشن ساختن روابط براساس قراین^{۳۰} و قضاوت و توجیه^{۳۱})، به منظور شناسایی یک منبع، حمایت می‌کنند (۲۲: ۷-۹). علت پایه‌گذاری آر.دی.ای. بر مبنای این دو الگو، ایجاد و فراهم‌آوری فراداده‌های^{۳۲} یکدست برای هر نوع منبع است. در واقع، آر.دی.ای. مانند یک مجموعه عناصر فراداده‌ای مانند مجموعه عناصر دابلین کور^{۳۳} عمل می‌کند و قصد دارد الگویی به وجود آورد که برای هر نوع مدرک قابل استفاده باشد و نیازی به استفاده از طرح‌ها و قالب‌های فراداده‌ای مختلف مانند مادز^{۳۴}، مدز^{۳۵}، ای.ای.دی.، و نظیر آن نباشد.

بنابراین، با توجه به اینکه چارچوب اصلی آر.دی.ای. را دو الگوی اف.آر.بی.آر. و اف.آر.ای.دی. تشکیل می‌دهند و ساختار آر.دی.ای. بر ویژگی‌های موجودیت‌های این دو الگو و روابط میان این موجودیت‌ها تأکید دارد، به منظور آشنایی کامل مخاطبان با مفاهیم،

ویژگی‌ها، و موجودیت‌های به‌کار رفته در ساختار آر.دی.ای.، به طور مختصر به معرفی دو الگوی مذکور می‌پردازیم.

اف.آر.بی.آر. الگویی مفهومی جهت تنظیم داده‌های کتابشناختی در فهرست‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی است. تاریخچه این الگو به همایش پیشینه‌های کتابشناختی استکهلم^{۳۷} در سال ۱۹۹۰ که توسط کنترل جهانی کتابشناختی و مارک ایفلا^{۳۸} و بخش کنترل کتابشناختی ایفلا^{۳۹} برگزار شد، برمی‌گردد. قطعنامه‌ای که در پایان این همایش به تصویب رسید، گروهی را مأمور مطالعه در مورد ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی کرد. هدف از انجام این مطالعه، بیان دقیق و روشن کارکردهای پیشینه‌های کتابشناختی با توجه به رسانه‌های متفاوت، کاربردهای گوناگون و نیازهای کاربران مختلف بود (۷: ۵۵). توجه عمده این مطالعه، معطوف به ایجاد قالب و چارچوبی بود که مسئولیت‌های مشترک و شرح وظایف را آنگونه که از یک پیشینه کتابشناختی انتظار می‌رود، مشخص سازد و آنچه را که از یک پیشینه کتابشناختی برای پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی توقع می‌رود، برآورده کند. همچنین، مأموریت پیشنهاد یک سطح پایه از نیازمندی‌های داده‌های کاربردی برای پیشینه‌هایی که توسط

26. Find

27. Identify

28. Select

29. Obtain

30. Contextualize

31. Justify

32. Metadata

33. Dublin Core

34. Metadata Object Description Schema (MODS)

35. Metadata Authority Description Schema (MADS)

36. Encoded Archival Description (EAD)

37. Stockholm Seminar on Bibliographic Records

38. IFLA Universal Bibliographic Control and International MARK (UBCIM)

39. IFLA division of bibliographic control

سازمان‌های ملی کتابشناختی تهیه می‌شد، برعهده این گروه گذاشته شد (۱۳: ۶).

نتایج این مطالعات توسط کمیته دائمی بخش فهرستنویسی ایفلا^{۴۰}، در سپتامبر ۱۹۹۲ در همایش ایفلا که در شهر دهلی‌نو برگزار شد، به تصویب رسید. گروه مطالعه پس از این همایش به کار خود ادامه داد و مشورت‌های طولانی مدت خود را برای ارائه یک بیانیه در پاییز ۱۹۹۵ به پایان رساند. مشاوران این گروه مسئولیت نگارش نسخه ابتدایی تحقیق را برعهده گرفتند. در ماه می ۱۹۹۶، این افراد گزارش خود را برای اعضای بخش فهرستنویسی ارسال کردند و مفسران داوطلب برای مدت ۶ ماه در سراسر دنیا آن را بررسی کردند. این گزارش، توسط ایفلا، بر روی پایگاه اطلاع‌رسانی ایفلا^{۴۱} قرار گرفت تا اشخاص و سازمان‌های علاقه‌مند نیز بتوانند آرا و نظرات خود را در مورد آن ابراز کنند. نتیجه ۶ ماه نقد و بررسی مفسران، ارائه ۴۰ پیشنهاد از ۱۶ کشور دنیا بود.

در فوریه ۱۹۹۷، گروه مطالعه، در مورد نقد و بررسی‌های ارائه شده به بحث پرداختند و چگونگی ویرایش گزارش نهایی به تصویب اعضا رسید. در پی این نشست، مشاوران نسخه نهایی را به گزارش اولیه ضمیمه کردند. دکتر مدیسون^{۴۲}، رئیس گروه مطالعه و تحقیق، گزارش نهایی را در جریان شصت و سومین همایش عمومی ایفلا، که در ۱۹۹۷ در شهر کپنهاگ دانمارک برگزار شد، به کمیته

دائمی بخش فهرستنویسی ایفلا تقدیم کرد. این کمیته نیز، گزارش نهایی گروه مطالعه را در تاریخ ۵ سپتامبر ۱۹۹۷ مورد تصویب قرار داد و بدین ترتیب الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی به وجود آمد (۲۱: ۲۰).

اف.آر.بی.آر. این امکان را فراهم می‌سازد که داده‌ها در پیشینه‌های کتابشناختی با توجه به نیازهای کاربران ذخیره شوند. این الگو، موجودیت‌های کتابشناختی، ویژگی‌ها^{۴۳}، و روابط بین آنها و ارتباط آن با وظایف کاربر را فراهم می‌سازد. براساس این الگو، تعیین تک‌تک عناصر اطلاعاتی در پیشینه کتابشناختی باید بر مبنای هدف‌ها و کارکردهای فهرست کتابخانه، یعنی هدف‌های سازماندهی، انجام گیرد (۳: ۱۹). الگوی اف.آر.بی.آر. از لحاظ ساختاری، اصطلاحات، فراهم آوردن سطوح توصیف، و دسترسی بر اساس وظایف کاربران، بر قواعد آر.دی.ای. تأثیر گذاشته است.

مشابه همین روش، الگوی جدید ملزومات کارکردی برای داده‌های مستند است که توسط ایفلا، در سال ۱۹۹۹، معرفی شد. این الگو بر کنترل پیشینه‌های مستند (نام افراد، نام تنالگان‌ها، نام مکان‌ها، و مانند آن) تأکید دارد و مانند اف.آر.بی.آر. بر نیازها و وظایف کاربران فهرست متمرکز است (۲۰: ۵). الگوی اف.آر.ای.دی. (سابقاً اف.آر.ای.آر.ای^{۴۴}) در واقع طرحی گسترش‌یافته اف.آر.بی.آر. است

40. Standing committee of the IFLA section on cataloging
41. www.IFLA.org
42. Dr. Madison

43. Attributes
44. Functional Requirements for Authority Records (FRAR)

و هدف اصلی آن فراهم آوردن چارچوبی تحلیلی برای تجزیه و تحلیل ملزومات کارکردی برای داده‌های مستند، پشتیبانی از کنترل مستند، و تشریح بین‌المللی داده‌های مستند است (۱۴: ۱). به‌طور کلی، اف.آر. بی.آر. الگویی مفهومی است که ساختار و روابط میان پیشینه‌های کتابشناختی را نشان می‌دهد و اف.آر.ای.دی. الگویی مفهومی است که مبنایی برای نقاط کنترل و دسترسی به مدارک فراهم می‌آورد.

موجودیت‌های الگوی اف.آر.بی.آر. به سه گروه اصلی تقسیم می‌شوند:

۱. **موجودیت‌های گروه اول:** موجودیت‌هایی که نشان‌دهنده تلاش‌های ذهنی و هنری هستند و به چهار دسته تقسیم می‌شوند:

- اثر^{۴۵}: آفرینش هنری یا ذهنی خاص، به عنوان مثال شاهنامه فردوسی در الگوی ملزومات کارکردی، یک اثر محسوب می‌شود؛
- تجلی^{۴۶}: تجسم ذهنی یا هنری یک اثر، به عنوان مثال اثر شاهنامه فردوسی می‌تواند در قالب بیان‌های مختلفی مانند نسخه اصلی، ترجمه‌ها، و شرح‌ها متجلی شود؛

- کرد (نمود)^{۴۷}: تجسم فیزیکی تجلی اثر، به عنوان مثال ترجمه شاهنامه فردوسی می‌تواند در قالب‌های فیزیکی گوناگون مانند کتاب، مقاله، و فیلم «نمود» یابد؛ و

- نسخه^{۴۸}: نمونه واحدی از «نمود»، به

عنوان مثال ترجمه شاهنامه فردوسی که در قالب یک کتاب «نمود» یافته است، می‌تواند دارای چاپ‌ها و ویرایش‌های گوناگون باشد.

۲. **موجودیت‌های گروه دوم:** موجودیت‌هایی که مسئولیت پدید آوردن محتوای ذهنی و هنری موجودیت‌های گروه اول را برعهده دارند و به دو دسته تقسیم می‌شوند:

- شخص^{۴۹}: پدید آورنده محتوای ذهنی و هنری، و
- تنالگان^{۵۰}: تنالگان مسئول محتوای ذهنی و هنری.

۳. **موجودیت‌های گروه سوم:** موجودیت‌هایی که موضوع موجودیت‌های گروه اول محسوب می‌شوند و به پنج دسته تقسیم می‌شوند:

- مفهوم^{۵۱}: یک تصور یا عقیده ذهنی،
- شیء^{۵۲}: یک عنصر مادی و فیزیکی (غیرمعنوی)،
- رویداد^{۵۳}: یک فعالیت یا اتفاق،
- مکان^{۵۴}: یک محل، مکان یا موقعیت،

و

- هر یک از موجودیت‌های گروه اول و دوم: موضوع یک اثر می‌تواند اثر دیگر و یا یک شخص و یا یک تنالگان باشد (به عنوان مثال، اثری که درباره اثر دیگر یا درباره یک شخص و یا تنالگان دیگری نوشته

45. Work

46. Expression

47. Manifestation

48. Item

49. Person

50. Corporate body

51. Concept

52. Object

53. Event

54. Place

شده است).

هر کدام از موجودیت‌های تعریف شده در الگو، دارای تعدادی ویژگی^{۵۵} هستند. ویژگی‌های الگو به عنوان ابزاری عمل می‌کنند که کاربران با کمک آنها، سؤالات خود را فرمول‌بندی و پاسخ‌ها را در زمان جست‌وجوی اطلاعات در مورد یک موجودیت خاص، تفسیر می‌کنند، به عنوان مثال ویژگی‌های موجودیت اثر عبارت‌اند از: عنوان اثر، فرم اثر، تاریخ اثر، دیگر خصوصیات متمایزکننده، مخاطب موردنظر، محتوای اثر، وسیله اجرا (آثار موسیقایی)، و مقیاس (آثار نقشه‌نگاری).

جزء سوم الگو پس از موجودیت و ویژگی، روابط^{۵۶} است. در این الگو، رابطه به عنوان وسیله‌ای برای نشان دادن ارتباط بین یک موجودیت و موجودیت دیگر عمل می‌کند و از این‌رو، به منزله ابزاری کمکی برای کنترل دنیایی عمل می‌کند که از پیشینه‌های کتابشناختی در یک فهرست یا پایگاه اطلاعاتی کتابشناختی به وجود آمده است. از سوی دیگر، استفاده از روابط در این الگو، راهبری^{۵۷} کاربران در فهرست را سهولت بخشیده و به آنها در یافتن مدرک موردنظر کمک می‌کند (۲: ۴۲-۴۷).

این موجودیت‌ها به عنوان موجودیت‌های کتابشناختی الگوی اف.آر.ای.دی. نیز شناخته می‌شوند. الگوی اف.آر.ای.دی. علاوه بر

موجودیت‌های کتابشناختی که در اف.آر.بی.آر. به کار می‌روند، پنج موجودیت دیگر را نیز دربرمی‌گیرد که عبارت‌اند از:

۱. نام^{۵۸} (نویسه^{۵۹} یا گروهی از کلمات که موجودیت بدان شناخته می‌شود)؛

۲. شناساگر^{۶۰} (شماره، رمز، کلمه و مانند آن که به طور منحصربه‌فرد به یک موجودیت تعلق می‌گیرد)؛

۳. نقطه دسترسی کنترل شده^{۶۱} (نام، عبارت یا رمزی که تحت آن یک رکورد کتابشناختی یا مستند یافت شود) که قلب داده‌های مستند را تشکیل می‌دهند؛

۴. قواعد^{۶۲} (مجموعه قواعدی جهت تنظیم و ضبط نقاط دسترسی کنترل شده)؛ و

۵. سازمان مسئول^{۶۳} (سازمان مسئول خلق یا اصلاح نقاط دسترسی کنترل شده) (۱۴: ۱۷).

به‌طورکلی می‌توان گفت تأکید اف.آر.ای.دی. بر موجودیت‌های گروه دوم و سوم اف.آر.بی.آر. است و سعی دارد پیشینه‌های مستندی را برای هر یک معرفی کند و تأکید اف.آر.بی.آر. بیشتر بر موجودیت‌های گروه اول است.

ساختار آر.دی.ای.

پیشنهادات اولیه مبنی بر تهیه ساختاری سه بخشی (بخش اول: توصیف منبع، بخش دوم: روابط، و بخش سوم: کنترل نقاط دسترسی)

55. Attributes

56. Relationships

57. Navigation

58. Name

59. Character

60. Identifier

61. Controlled access point

62. Rulls

63. Agency

بود. نخستین پیش‌نویس بخش اول، در دسامبر ۲۰۰۴ ارائه شد که نظرات منفی زیادی را به خود جلب کرد و کمیته هماهنگی مشترک تصمیم به کنار گذاشتن آن و تهیه نسخه‌ای جدید گرفت. پس از آن، در دسامبر ۲۰۰۵، حجم وسیعی از بخش اول تهیه و در بین کمیته‌ها منتشر شد. این بار پاسخ‌ها مساعدتر از قبل بود، اگرچه مشخص شد که برخی از قسمت‌ها نیاز به بررسی عمیق‌تری دارند (۱۶). پس از آن، کمیته تصمیم گرفت که متن را به ساختاری دو بخشی تبدیل کند، به گونه‌ای که بخش A از این قواعد، توصیف، روابط و منابع مربوط، شناسایی نوع منبع، توصیف فنی، توصیف موضوعی، ریشه‌یابی، و اطلاع‌رسانی خاص در مورد هر ماده را دربرگیرد و بخش B هدف، دامنه، و اشکال مجاز و غیرمجاز را پوشش دهد. پس از انتشار بخش A، در اواسط سال ۲۰۰۶، کمیته با پاسخ‌های مثبت در مورد آن روبه‌رو شد. سپس توجه به بخش B و تهیه مقدمه‌ای کلی، پیوست‌ها، و واژه‌نامه معطوف گردید (۱۷).

در آخرین بازنگری موجود از آر.دی.ای.، که در ۱۷ دسامبر ۲۰۰۷ ارائه شد، تغییرات بسیاری در بخش‌ها و فصول مختلف آن اعمال گردید که در ادامه به طور مفصل شرح داده خواهد شد.

ساختار جدید آر.دی.ای. شامل مقدمه‌ای کلی و ۱۰ بخش متشکل از راهنماها و دستورالعمل‌های ساختاریافته در مورد ویژگی‌ها و روابط موجودیت‌های تعریف شده در اف.آر.بی.آر. و اف.آر.ای.دی. و چند

پیوست کمکی است. فصول موجود در هر بخش بر عناصری تأکید دارند که از وظایف کاربر یعنی بازیابی، شناسایی، انتخاب، و دستیابی حمایت می‌کنند. در قسمت مقدمه اثر، شرحی مختصر از هدف و دامنه آر.دی.ای.، مخاطبان آن، رابطه آن با سایر استانداردها در زمینه توصیف و دسترسی به منابع، اصول زیربنایی آر.دی.ای.، و مختصری در مورد الگوهای مفهومی اف.آر.بی.آر. و اف.آر.ای.دی. که چارچوب اصلی آن را تشکیل می‌دهند، ارائه شده است. این مقدمه همچنین طرحی^{۶۴} کلی از ساختار آر.دی.ای. ارائه می‌دهد. پس از مقدمه، ۱۰ بخش که شامل ۳۷ فصل است قرار دارد. بخش‌های ۱ تا ۴ عناصر مربوط به ویژگی‌های موجودیت‌های تعریف شده در اف.آر.بی.آر. و اف.آر.ای.دی. و بخش‌های ۵ تا ۱۰ عناصر مربوط به روابط تعریف شده در دو الگوی اف.آر.بی.آر. و اف.آر.ای.دی. را پوشش می‌دهند (۱۹).

به طور جزئی، بخش اول، دستورالعمل‌هایی در زمینه ضبط و نگاشت ویژگی‌های نموده‌ها و نسخه‌ها و شناسایی آنها ارائه می‌دهد، که در اف.آر.بی.آر. تعریف شده‌اند و بر عناصری که اغلب به منظور شناسایی نموده‌ها و نسخه‌ها استفاده می‌شوند شامل اطلاعات عنوان، شرح مسئولیت، و شرح ویرایش تأکید دارد. همچنین، این بخش بر توصیف محمل هر منبع متمرکز است و به توصیف و بررسی عناصری می‌پردازد که کاربران هنگام انتخاب منبع مورد نیازشان با توجه به خصوصیات فیزیکی محمل، قالب‌بندی، و رمزگذاری

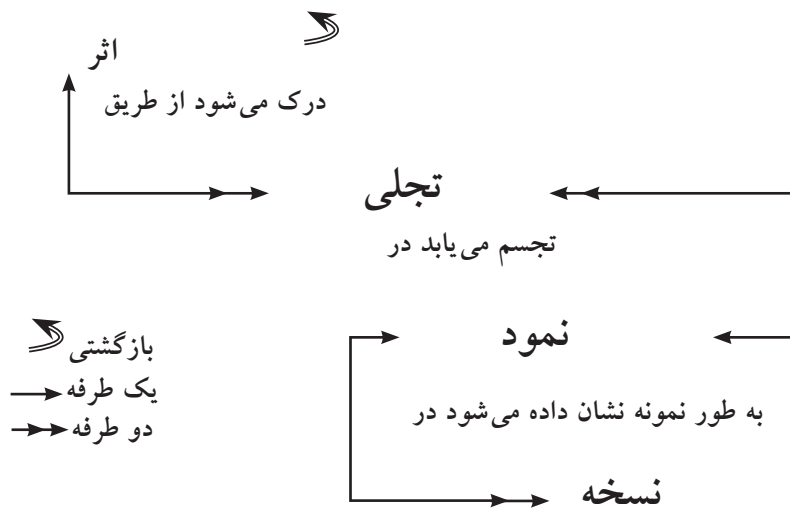
اطلاعات ذخیره شده بر آن محمل به کار می‌گیرند. فصل آخر از این بخش بر اطلاعات سفارش و دسترسی تأکید دارد و دربردارنده عناصری است که به منظور دسترسی به یک منبع (مانند عبارات میزان دسترسی، اطلاعات تماس، و محدودیت‌های دسترسی) به کار می‌روند.

بخش دوم از این مجموعه قواعد شامل دستورالعمل‌هایی در مورد ضبط ویژگی‌های آثار و تجلی‌های تعریف شده در اف.آر.بی.آر. است. این بخش، عناصر لازم را جهت شناسایی و توصیف آثار و تجلی‌ها مشخص می‌سازد و دستورالعمل‌هایی کلی جهت ضبط عنوان‌های آثار و ساخت نقاط دسترسی موجود در آثار و تجلی‌ها را فراهم می‌آورد. به علاوه، این بخش دستورالعمل‌هایی جهت تهیه نقاط دسترسی برای نمایش یک اثر یا

تجلی ارائه می‌دهد و دستورالعمل‌هایی در مورد عنوان‌ها و ویژگی‌های لازم جهت شناسایی آثار موزیکال، آثار قانونی، آثار مذهبی، و مکاتبات اداری فراهم می‌آورد. همچنین این بخش، بر ویژگی‌های افزوده آثار و تجلی‌هایی تمرکز دارد که کاربران به منظور انتخاب منبعی متناسب با نیازهای محتوایی خود، به کار می‌گیرند. لازم به ذکر است که تمامی عناصر این بخش مشتمل بر طبیعت و پوشش محتوایی مورد نظر کاربر است.

بخش سوم مشتمل بر دستورالعمل‌هایی در زمینه ضبط ویژگی‌های اشخاص، گروه‌ها، و تنالگان‌هاست و عناصر لازم جهت شناسایی این عناصر را فراهم می‌کند.

بخش چهارم به ضبط ویژگی‌های مفاهیم، اهداف، رویدادها، و مکان‌هایی اختصاص دارد که در اف.آر.بی.آر. و اف.آر.ای.دی

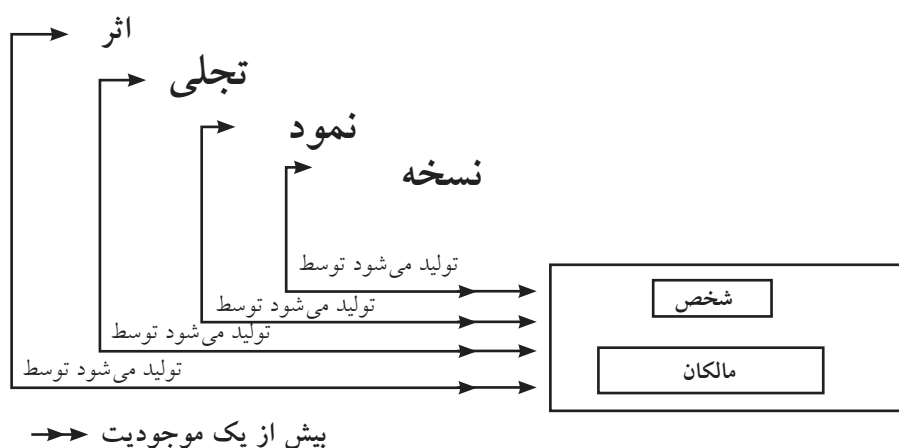
تصویر ۱. روابط میان اثر، تجلی، نمود و نسخه در آر.دی.ای.

تعریف شده‌اند و عناصر مورد نیاز جهت شناسایی مفاهیم، اشیا، رویدادها، و مکان‌ها را مشخص می‌سازد. به‌طورکلی، این بخش دربردارنده دستورالعمل‌هایی جهت ضبط عبارات و نام‌ها و ساخت نقاط دسترسی مرجح و غیرمرجح به منظور نمایش مفاهیم، اشیا، رویدادها، و مکان‌هاست و بر عناصری تأکید دارد که به منظور شناسایی مفاهیم، اشیا، رویدادها، و مکان‌ها به کار می‌روند و متناسب با نیاز کاربران هستند.

بخش‌های بعدی به روابط بین ویژگی‌های مختلف می‌پردازند. به عنوان نمونه، بخش پنجم که تنها از یک فصل تشکیل شده، دربردارنده دستورالعمل‌هایی در مورد ضبط روابط مقدماتی میان اثر، تجلی، نمود، و نسخه است که در الگوی اف.آر.بی.آر. تعریف شده‌اند (تصویر ۱).

با توجه به تصویر ۱، میان موجودیت‌های گروه اول الگو روابط سلسله‌مراتبی برقرار است. یک اثر ممکن است به واسطه یک یا چند تجلی شناخته شود، از طرف دیگر تجلی‌های گوناگون، نمایانگر تنها و تنها یک اثر هستند. تجلی ممکن است در یک یا چند نمود مجسم شود و یک نمود ممکن است یک یا چند تجلی را مجسم کند. یک نمود ممکن است توسط یک یا چند نسخه نشان داده شود، اما یک نسخه فقط و فقط یک نمود را نشان می‌دهد.

در بخش ششم نحوه ضبط روابط میان یک منبع با اشخاص، گروه‌ها، و تنالگان‌های تهیه‌کننده آن و عناصر لازم جهت نمایش این روابط مشخص می‌گردد (تصویر ۲). همچنین در این بخش دستورالعمل‌هایی کلی جهت کاربرد شناسه‌ها و نقاط دسترسی

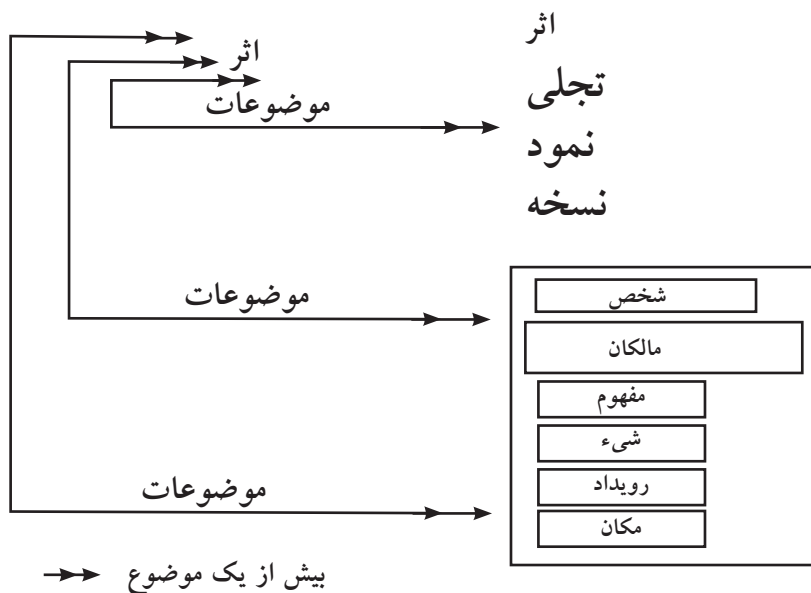
تصویر ۲: روابط میان مدرک و پدیدآورندگان آن در آر.دی.ای.

مرجح به منظور ضبط روابط مذکور و کاربرد نقش‌دهنده‌های ارتباطی^{۶۵} برای مشخص ساختن وظیفه شخص، گروه یا تنالگان در ارتباط با منبع، معرفی می‌شود. علاوه بر این، فصولی از این بخش به روابط میان آثار، تجلی‌ها، نمودها و نسخه‌ها و اشخاص، گروه‌ها، و تنالگان‌های مربوط به آنها پرداخته و عناصری را در برمی‌گیرند که کاربران بر مبنای آنها منابع مربوط به یک شخص، گروه یا تنالگان خاص را جست‌وجو می‌کنند.

تصویر ۲ بیانگر روابطی است که میان موجودیت‌های گروه اول و پدیدآورندگان آنها وجود دارد. براساس آن، هر یک از موجودیت‌های گروه اول می‌تواند توسط

یک یا چند شخص یا تنالگان تولید شود. برعکس، یک یا چند شخص یا تنالگان می‌توانند تولیدکننده یک یا بیش از یک موجودیت گروه اول باشند.

بخش بعدی، نحوه ضبط روابط بین یک اثر و موضوع آن را، همان‌گونه که در اف.آر. بی.آر. تعریف شده‌اند، بیان می‌کند (تصویر ۳) و دستورالعمل‌ها و عناصر موردنیاز جهت ضبط روابط موضوعی را مشخص می‌سازد. براساس تصویر ۳، هر یک از موجودیت‌های گروه اول می‌توانند یک یا چند موضوع، اعم از مفهوم، شیء، رویداد و مکان و یا هر یک از موجودیت‌های گروه اول یا دوم داشته باشند و برعکس.

تصویر ۳. روابط میان مدرک و موضوع آن در آر.دی.ای

بخش هشتم دربردارنده دستورالعمل‌هایی در مورد نحوه ضبط روابط میان آثار، تجلی‌ها، نموده‌ها، و نسخه‌هاست و عناصر لازم جهت نمایش این روابط را مشخص می‌سازد. به علاوه، این بخش دستورالعمل‌هایی کلی جهت کاربرد شناسه‌ها، نقاط دسترسی مرجح، و توصیفات به منظور ضبط آن روابط، همچنین کاربرد نقش‌دهنده‌های ارتباطی به منظور مشخص ساختن طبیعت روابط را ارائه می‌دهد.

بخش نهم از مجموعه قواعد آر.دی.ای، دستورالعمل‌هایی جهت ضبط روابط میان اشخاص، گروه‌ها، و تالگان‌هاست که در اف.آر.آی.دی. تعریف شده‌اند و عناصر لازم جهت نمایش این روابط را مشخص می‌سازد. همچنین، این بخش رویکردها و دستورالعمل‌هایی کلی جهت استفاده شناسه‌ها و نقاط دسترسی مرجح به منظور ضبط روابط مذکور و کاربرد نقش‌دهنده‌های ارتباطی به منظور مشخص ساختن طبیعت این روابط فراهم می‌آورد.

در بخش آخر، دستورالعمل‌هایی در مورد ضبط روابط میان مفاهیم، اشیاء، رویدادها، مکان‌ها، و عناصر لازم را جهت نمایش این روابط ارائه می‌شود. همچنین این بخش دستورالعمل‌هایی در مورد کاربرد شناسه‌ها و نقاط دسترسی مرجح به منظور ضبط روابط مذکور و کاربرد نقش‌دهنده‌های ارتباطی فراهم می‌آورد (۱۹).

پس از اتمام متن اصلی اثر، ۱۲ پیوست مشتمل بر اختصارات، مقالات اصلی، دستورالعمل‌های افزوده در مورد نام

اشخاص، تبدیل تواریخ به تقویم مسیحی، و نقش‌دهنده‌های ارتباطی می‌آید. پس از آن، واژه‌نامه‌ای مشتمل بر اصطلاحات دارای معانی فنی و نمایه‌ای الفبایی از عناصر داده‌ای و سایر عبارات و مفاهیم به کار رفته در طرح ارائه می‌گردد (۱۹).

آر.دی.ای و قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن

با ورود به عصر دیجیتال و ظهور محمل‌های نوین دیجیتالی، فهرست‌نویسان به مشکلات ویرایش دوم قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن شامل واژگان فنی قدیمی موجود در ساختار آن و یا قابل استفاده نبودن آن برای توصیف منابع دیجیتالی و مشکلاتی از این قبیل پی بردند. همان‌گونه که قبلاً نیز اشاره شد، پیچیدگی قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن، وابستگی شدید آن به مفاهیم فهرست‌برگه‌ای و عدم قابلیت کاربرد آن برای منابع دیجیتالی، دست‌اندرکاران بازننگری این قواعد را بر آن داشت تا استانداردی نو با چارچوبی منعطف به دور از مشکلات و پیچیدگی‌های قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن ارائه کنند. انجام مقایسه‌ای جامع و کامل میان آر.دی.ای. و قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن مستلزم انجام بررسی تطبیقی گسترده‌ای است که در این مقال نمی‌گنجد، اما با توجه به این امر که موجودیت‌های دو الگوی اف.آر.بی.آر. و اف.آر.آی.دی. مبنای تهیه قواعد آر.دی.ای. است، می‌توان به وضوح به تفاوت عملکرد آر.دی.ای. و قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن پی برد.

مهم‌ترین تفاوت‌هایی که در عملکرد آر.دی.ای. و قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن مشاهده می‌شود عبارت‌اند از:

۱. فهرستنویسی مدارک از طریق قواعد انگلوامریکن، موجودی مجموعه را تنها در سطح مادی اثر یعنی نمود و نسخه نمایش می‌دهد؛ اما آر.دی.ای. از این قابلیت برخوردار است که موجودی مجموعه را علاوه بر سطوح مادی، در سطوح غیرمادی یعنی اثر و تجلی نیز نمایش دهد.

۲. چاپمن (۲۰۰۶)، در مقاله خود تفاوت بارز میان این دو مجموعه قواعد را از لحاظ ساختاری متذکر می‌گردد. وی بیان می‌کند که ترتیب قرارگرفتن فصول توصیفی در قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن براساس نوع منبع است؛ بدین معنا که فهرستنویس برای توصیف یک منبع نخست باید نوع و قالب آن را در نظر بگیرد تا بتواند فصول مختلف را براساس آن تنظیم کند. همچنین وی متذکر می‌شود که در مجموعه قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن هیچ رویکرد و دستورالعمل خاصی در مورد تشخیص نوع و قالب منابع وجود ندارد و این امر همواره با پیچیدگی و دشواری همراه بوده است. حال آنکه آر.دی.ای. قصد دارد با متمایز ساختن نوع منابع به عنوان اولین قدم در فرایند فهرستنویسی و آغاز دستورالعمل‌های کلی، این مسئله را حل کند (۱۰: ۶).

۳. در آر.دی.ای. اهداف و کارکردهای جدیدی برای فهرست کتابخانه تعریف شده است (مانند کارکرد شناسایی، انتخاب، و

دسترسی).

۴. برخلاف قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن که مدرک موجود را به عنوان مبنای توصیف آثار معرفی می‌کند و توصیه می‌کند که در انتخاب شناسه‌ها به مدرک اولیه نیز توجه شود، آر.دی.ای. همانند اف.آر.بی.آر.، از راهبردی موازی جهت توصیف همزمان مدرک در دست فهرستنویسی و مدرک اولیه استفاده می‌کند و روابط کتابشناختی میان آنها را ترسیم می‌کند.

۵. در قواعد فهرستنویسی انگلوامریکن از ساختاری مسطح، خطی، و غیرسلسله‌مراتبی جهت توصیف آثار بهره گرفته شده است. در چنین ساختاری یک مدرک در هر سطح انتزاعی و فیزیکی (اثر، تجلی، نمود، و نسخه) که قرار داشته باشد، هم‌ردیف با سایر سطوح انتزاعی و فیزیکی آن مدرک قرار گرفته و همگی در یک سطح نمایش داده می‌شوند. به همین دلیل این قواعد تا حدودی در بازیابی و نمایش معنادار آثار وابسته به هم دچار مشکل است. این در حالی است که آر.دی.ای. همانند اف.آر.بی.آر. از ساختاری سلسله‌مراتبی و غیرمسطح جهت توصیف آثار وابسته به هم استفاده می‌کند. فتاحی بیان می‌کند که با توصیف سلسله‌مراتبی آثار و تهیه یک ابرپیشینه^{۶۶} برای آنها، فهرست‌ها قادر می‌شوند که روابط میان آثار وابسته را بهتر نشان داده و جست‌وجوی آثار را به صورت سلسله‌مراتبی، مؤثرتر و بدون ریزش کاذب انجام دهند. وی بیان می‌کند که در آینده‌ای نزدیک همه فهرست‌های کتابخانه‌ای از

فناوری فرامتنی استفاده خواهند کرد و این توانایی را خواهند داشت که روابط میان آثار وابسته را بهتر پیاده کرده و نمایش دهند و در نتیجه دسترسی به آثار را به صورت مؤثرتری تأمین نمایند (۴: ۵ و ۶).

۶. با استفاده از ساختار سلسله‌مراتبی، مهار و به ضابطه درآوردن روابط کتابشناختی میان آثار وابسته به نحو مؤثرتری انجام شده و انواع صورت‌های مختلف یک اثر در سطوح کتابشناختی^{۶۷} مختلف، به صورت معنادار و نظم‌یافته‌ای در یک ابرپیشینه منظم می‌شوند. از این طریق مشکل بازیابی زیاد مدارک و عدم نمایش معنادار و دسته‌بندی مدارک بازیابی شده به خصوص در مورد آثار بزرگ که در قواعد فهرست‌نویسی انگلومریکن مشاهده می‌شود، در این الگو برطرف شده و مدارک بازیابی شده به شکل معناداری در قالب سلسله‌مراتب اثر، تجلی، نمود، و نسخه مرتب شده و در اختیار کاربر قرار می‌گیرد (۳).

البته معایبی نیز از سوی منتقدان در خصوص عملکرد الگوی ملزومات کارکردی و آر.دی.ای. مطرح شده است. بنت، لاووی و اونیل^{۶۸} (۲۰۰۲)، بیان می‌کنند که این الگوها می‌توانند در سازماندهی پیشینه‌های کتابشناختی مربوط به آثار بزرگ - که دارای تجلی‌ها، نمودها، و نسخه‌های فراوانی هستند- مؤثر باشند؛ اما استفاده از آنها در مجموعه‌های کوچک یا برای آثار کوچک، چنین نتیجه‌ای به دنبال نخواهد داشت (۸: ۵۴).

فتاحی و ارسطوپور بیان می‌کنند که با وجود اینکه هدف اصلی الگوی ملزومات کارکردی، ارائه چارچوبی روشن و دقیق از علت وجودی هر عنصر اطلاعاتی در پیشینه کتابشناختی است، اما برخی بر این عقیده‌اند که دسته‌بندی کارکردی این مدل چندان کامل به نظر نمی‌رسد. در مواردی به برخی از عناصر اطلاعاتی اهمیت کافی داده نشده و نمی‌توان انتظار داشت برخی از کارکردها به طور کامل محقق شود. همچنین از دیگر انتقادهایی که نسبت به این الگو صورت گرفته است، پاسخگو نبودن آن نسبت به موجودیت‌های کتابشناختی با ویژگی‌های پایندی است. انتقاد دیگر به الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی این است که در این الگو تنها به کارکردهای سنتی پیشینه‌های کتابشناختی مانند بازیابی، شناسایی، انتخاب، و دسترسی توجه شده و سایر کارکردها نیز بر مبنای این مقوله‌ها دسته‌بندی شده‌اند. در حالی که محیط الکترونیکی جدید ویژگی‌هایی دارد که خواه‌ناخواه به افزایش کارکردهای پیشینه‌های کتابشناختی فراتر از موارد مطرح شده در مدل مذکور منجر می‌شود (۷: ۵۹).

ضمن اینکه برخی منتقدان اعتقاد دارند که الگوهای کارکردی در تأمین یکی از اهداف اصلی خود که تأمین هر چه بیشتر نیازهای کاربران فهرست کتابخانه‌ای بوده است چندان موفق عمل نکرده‌اند. همچنین قابل ذکر است که استفاده از الگوی ملزومات کارکردی تاکنون تنها محدود به مجموعه‌ها

و پایگاه‌های مشخصی بوده است و به نظر می‌رسد جهت استفاده فراگیر، نیازمند اجماع بین‌المللی و همکاری کتابخانه‌های ملی و انجمن‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی کشورهای مختلف دنیا باشد.

سخن پایانی

ر.دی.ای. استاندارد جدید برای توصیف و دسترسی به منابع است که برای محیط دیجیتال طراحی شده و به تمام کسانی که نیاز به یافتن، شناسایی، انتخاب، دستیابی، استفاده، مدیریت، و سازماندهی اطلاعات دارند کمک می‌کند. مبنای آر.دی.ای. قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن است؛ اما ساختار این استاندارد براساس دو الگوی اف.آر.بی.آر. و اف.آر.ای.دی. است. از این رو، آر.دی.ای. نسبت به قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن ساختاریافته‌تر، استفاده از آن سهل‌تر، و قواعدش منعطف‌تر است. آر.دی.ای. نسل جدید قواعد فهرست‌نویسی است که کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی جهت توصیف، دسترسی، و نگهداری از پایگاه‌های اطلاعاتی خود بدان نیازمندند. به نظر می‌رسد استفاده از مدل‌های تکامل‌یافته ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی و آر.دی.ای.، رویکردی مناسب و امیدوارانه در ایجاد ارتباط و انسجام در جهان کتابشناختی است. این امر با توجه به افزایش منابع تولید شده و نیز امکان کاربرد فناوری پیوندهای فرامتنی در پایگاه‌های اطلاعاتی، قابل توجه می‌باشد. در این میان، آنچه اهمیت دارد، کسب اطمینان از قابلیت‌های این مدل‌ها براساس

آزمون آنها در پایگاه‌های واقعی و پرکاربرد است. با پیاده‌سازی این مدل‌ها می‌توان بخش قابل توجهی از چالش‌های سازماندهی را برطرف ساخت، زیرا این مدل‌ها چارچوب طراحی پیشینه کتابشناختی را با توجه به کارکرد هر عنصر اطلاعاتی مشخص می‌کنند (۶: ۲۴). امید است تحقیقاتی از این قبیل شناختی هر چند مختصر از این استاندارد به استفاده‌کنندگان بالقوه آن ارائه دهد تا بدین ترتیب سازمان‌های متقاضی همزمان با انتشار آن آگاهی کافی در مورد ویژگی‌ها، اهداف، ساختار، و همچنین نحوه استفاده از آن داشته باشند.

منابع

۱. تامپسون، جیمز. *تاریخ اصول کتابداری*. ترجمه محمود حقیقی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶.
۲. عرفان‌منش، محمدمین. «بررسی قواعد فهرست‌نویسی توصیفی انگلوامریکن و الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، ۱۳۸۶.
۳. فتاحی، رحمت‌الله. «از آرمان‌ها تا واقعیت: تحلیلی از مهم‌ترین چالش‌ها و رویکردهای سازماندهی اطلاعات در عصر حاضر». *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، دوره دهم، ۴ (۱۳۸۶): ۵-۲۶.
۴. همو. «تجدیدنظر در اصول و قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن». *فصلنامه کتاب*، دوره هشتم، ۴ (زمستان ۱۳۷۶): ۳۹-۵۴.
۵. همو. «چالش‌های سازماندهی منابع دانش در آغاز قرن بیست و یکم با نگاهی بر دانش

13. IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. *Functional requirements for Bibliographic Records: Final report*. München : K. G. Saur, 1998.

14. IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR). "Functional requirements for authority data: a conceptual model". 2007. [on-line]. Available: www.ifla.org/VII/d4/wg-franar.htm

15. Joint Steering Committee for Development of RDA. "Strategic plan for RDA 2005- 2009". 2007. [on-line]. Available: www.Collectionscanada.ca/jsc/stratplan.html. Accessed: 6/2/2008.

16. Joint Steering Committee for Revision of AACR. "RDA: Resource Description and Access". [on-line]. Available: www.collectionscanada.ca/jsc/docs/rdapptmay2005.pdf. [12Feb. 2008].

17. Ibid. "RDA: Resource Description and Access". [on-line]. Available: www.collectionscanada.ca/jsc/docs/rdapptmay2005.pdf. [12Feb. 2008].

18. Ibid. "RDA: Resource Description and Access". 2008. [on-line]. Available: www.Collectionscanada.ca/jsc/. [6Feb. 2008].

19. Ibid. "RDA: Resource Description and Access: Prospectus". 2007. [on-line]. Available: www.collectionscanada.ca/jsc/

فهرست‌نویسی در ایران». *فصلنامه کتاب*، دوره دوازدهم، ۴ (زمستان ۱۳۸۰): ۵۹-۸۳.
۶. همو. «روابط کتابشناختی در فهرست‌نویسی توصیفی». *فصلنامه کتاب*، دوره هفتم، ۲ (تابستان ۱۳۷۵): ۳۲-۴۴.

۷. فتاحی، رحمت‌الله؛ ارسطوپور، شعله. «تحلیل کارکردهای عناصر اطلاعاتی در پیشینه کتابشناختی: رویکردی نو به سازماندهی چندمنظوره اطلاعات در فهرست‌های رایانه‌ای». *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، دوره دهم، ۲ (۱۳۸۶): ۵۳-۹۰.

8. Bennett, Rick; Lavoie, Brian F.; O'Neill, Edward T. "The concept of a Work in WorldCat: an application of FRBR". *Library Collections, Acquisitions and Technical Services*, Vol.27, No.1 (2003): 45 - 59.

9. Brown, Jennifer. "From AACR to RDA: executivesummary". 2005. [on-line]. Available: <http://www.collectionscanada.ca/jsc/0504out.html>. [6Feb. 2008].

10. Chapman, Ann. "RDA: a new international standard". 2006. [on-line]. Available: www.ariadne.ac.uk/issue49/chapman. [6Feb. 2008].

11. Coyle, Karen; Hillmann, Diane. "Resource Description and Access (RDA): cataloging rules for the 20th century". *D-Lib Magazine*, Vol. 13, No. 1/2 [Jan./ Feb. 2007].

12. Danesh, F.; Afshar, M. "RDA: A new standard for digital environment". 2006. [on-line]. Available: www.ue.ac.ir/articles/pbt. [12Feb. 2008].

origin of the IFLA study on functional requirements for bibliographic records". *Cataloging & Classification Quarterly*, Vol.39, No.3- 4 (2005): 15– 37.

22. Riva, Patricia. "FRBR and FRAD: foundations for RDA". CALL/ACBD. 2008. [on-line]. Available: www.callacbd.ca/conferences/2008/presentations/riva.ppt. [6Feb. 2008].

rdapropectus.html. [6Feb. 2008].

20. Kiorgaard, Deirdre. "A rose by any other name: From AACR2 to Resource Description and Access". 2006. [on-line]. Available: www.valaconf.org.au/vala2006/papers2006/83_Kartus_Final.pdf. [12Feb. 2008].

21. Madison, Olivia M.A. "The

تاریخ تأیید: ۱۳۸۷/۱۰/۱۶

